

Ahlaksyza ne aýat tär eder, ne hadys

Category: Jemgyýetçilik tankydy, Kitapcy, Sözler

написано kitapcy | 24 январа, 2025

Ahlaksyza ne aýat tär eder, ne hadys AHLAKSYZA NE AÝAT TÄR
EDER, NE HADYS

Şu gazet sahypasynyň maňa bölüp beren burçunda on ýyldan gowrak wagt bäre ýazyp gelyärim. Gazetiň erkin pozisiýasy bilen iş ukybymyň arasyndaky sazlaşyk galamymy hasam rahatlandyrýar. Çözgütlerimi maýda-çüýde çekişmelere sowmaýanymy we belli bir syýasy pozisiýa gurban etmeýänimi ýazgylarymy yzygiderli okaýanlar gowy bilýändir. Akyl-paýhas, tankydy pikir we etika gymmatlyklary galamymyň goragçysydyr. Ýazýan ugrum şuny talap edýär, ahlagym-da maňa şuny buýurýar. Kişileri nyşanama alamok, problemanyň göni özüne üns berýärim. Şundan ugur alyp, adam mertebesiniň hemme zatdan ýokardadygyna ynanýaryn. Her ýazgyma başlamda «Rebbim, galamymy hakykatdan aýra düşürme» diýip dileg edýärim. Ömür juda gysga, meniň maksadym yzda gulaga ýakymly mukam miras goýmak... Birden-birdenkä nämüçin bulary agzadym? Derdim size bulary aýtmak däl, emma bir kiçijik gynanjymy siziň bilen paýlaşmak üçin şeýle girişe mätäçlik duýdum.

Teswirleriňiz, tankydy bellikleriňiz, sowallaryňyz, hoş sözleriňiz meniň üçin diýseň wajyp. Ähli okyjylaryma şu ýerden şu ýazgy arkaly müňlerçe gezek minnetdarlyk bildirýärim. Biz siziň barlygyňyz bilen bardyrýs.

Her ýazgy tankyda açık bolmaly. Munuň tersini düşünmek kişileri ýa-da pikirleri absolýutlaşdyrmak bolýar, bu bolsa düşünjäniň many-mazmunyny, özenini ýitirdýär. Adamy haýwandan

tapawutlandyrýan zat onuň akylydyr, adamy adamdan tapawutlandyrýan zat bolsa kişileriň pikir aýratynlyklarydyr. Adamyň durmuşa we bolýan zatlara bolan garaýşy onuň şahsyýetini kemala getirýär. Özüne mahsus pikirleri bolmadygyň ne şahsyýeti kämilleşer, ne-de dünýäsi. Ol eýýäm täsiri astynda galan şahs ýa-da şahslaryň adamydyr, şonlugy-da galar. Özi bilýänem däl, emma ol, sözüň hakyky manysyndaky bendidir, özüne dahyly bolmadyk düşünelere aň we beden taýdan duşaklanan ýagdaýdadyr. Bular ýaly adam tankyt edip ýa-da garşylyklaýyn pikir alşyp bilmeýär. Mantygyň çygryndan çykyp, bolar-bolgusyz, esassyz, dowamsyz şekilde, öňkiler aýtmýşlaýyn «kyýasy-batyl», ýagny, ýalňys netijeler bilen tankyt pikir ýöretmegiň, tankyt etmegiň jahlylygydyr (nadanlykdyr). Bilmeýän, emma özüniň bilmeýänini-de bilmeýän (jehli-mürekkep) adamlaryň munuňam üstesine ahlagy ýaramaz bolsa-ha, onda aýtmaga söz tapmarsyňyz. Ine, men şular ýaly adamlardan elektron poçta arkaly şeýle bir hatlar alýaryn welin, ynanyň, okamda ýüzüm lap-lap gyzýar. Bular ýaly adamlaryň ýok ýeri ýok. Edep diýen söz olaryň ulanýan sözleriniň garşysynda girmäge deşik tapanok. Şeýle adamlar hamala, yslamy goraýarmyş. Ulanýan sözleri, özüni alyp baryşlary bilen Allany, pygamberimizi (s.a.w), yslamy nädip bir ýere sygdyryp bilýärler, bu boluşlary üçin özüm utanýaryn... Aslynda ahlak baradaky ýazgylarymyň barsy olara muny doly düşündirmek üçindi. Diýmek, jehli-mürekkebe gep düşündirjek bolmak bihuda işmiş.

• ÝENE BIR GEZEK ÝATLADAÝYN

Ahlak adama degişli zat, ol adamyň özeninden, zannýndan syzylyp çykýar. Din bu barada birnäçe ýerde ýatladyp geçýär. Ahlaksyza aýat-da täsir etmez, hadys-da. Ahlaksyz adam Alladanam utanmaz, bendesindenem.

Ýene bir gezek ýanjap aýdaýyn: nebsiňi terbiýelemek we jylawlap saklamak musulman bolmagyň iň ilkinji şertidir. Bir adam ilki ahlagyny düzeltmeli, özüni kämilleşdirmeli, edep-terbiýäni öwrenmeli, eger diýjek bolsa, şondan soň özüne musulman diýmeli. Adamyň özüni alyp barşynyň gowulygyny dinine seredip bilip bolmaz, emma özüňi gowy alyp barmagy dinem buýurýar diýýäris. Kimdigine, ynanýandygyna, ynanmaýandygyna, ynanjyna, mezhebine garamazdan adam mertebesine zeper

ýetirmegiň ýalňyşdygyny hökman dinden öwrenmeli däl, emma kişiň hakyny iýmegiň Allanyň emirlerini depgilemekdigini diniň ündeýändigini bilmäge mejburdyrys. Biz ogurlygyň ýaramaz pişedigini hökman dinden öwrenemzok, gaýtam, dinem ogurlygy gadagan edýär diýýäris. Günüň meselelerine ünsüňizi çekip düşündirjek bolaýyn: ekzamende birinji 20-30-luga giren kişileriň alynman, sanawyň iň yzyndakylaryň tanyş üsti bilen işe alynmagynyň nädogrudygyny aýdyp her bir adamyň ýüregi-wyždany syzlar durar, şol bir wagtyň özünde diniňem muny oňlamaýandygyny delile mätäçlik duýmazdan bilýär. Jemgyýetçilige degişli işi arzan hem ýokary hilli ýerine ýetirjek firma däl-de, diňe häkimiýete ýakyn durýan firma tabşyrylmagynyň ahlak taýdan dogry däldigini her bir ahlakly ynsan gowy bilýär. Jemgyýetçilik eýeçiligine degişli ýerleri belli bir adama peşgeş bermekde tüýi çykmadyk gyzyletene ýetimleriň we millionlarça çaganyň hakyny iýmekdigini aýtmak üçin pygamberimiziň (s.a.w) direlip gelmegine, täzedan aýat inmegine hajat ýok. Ine, edep – bütin bularyň barsyny seljerip bilmek we dogryny sözläp bilmekdir. Edep biziň içimizdäki iň ynjuk ölçege birligidir. Bu ynjuk ölçege birligi – bu hudawy duýgy bize nämäniň dogrudygyny, nämäniň ýalňyşdygyny aýdýar. Akyl-paýhas hem muňa güwä geçýär. Ynananlar üçin dinler şu hususda daýanç sütünidir.

Elkyssa, başgalar we ýaradylanlar bilen gatnaşygyny ahlak gatnaşyklary arkaly ýola goýup bilmedik her bir adam horjunynda näme bar bolsa, öňüne dökmeli we öz imanyny şonuň esasynda soraga çekmeli. Galyberse-de, diniň sap edepdigini, ahlakdygyny görmek islemeýän, daş etsin welin, hudaýlyga talaş edýän, başgalaryň imanyny soraga çekmegi özüne pişe edinen molla kasymlara bulary düşündirmek mümkin däl. Biziň Ýunusymyz aýdypdyr-a:

*«Gezdim Halaby, Şamy,
Eýledim ylmy talap.
Meger ylym hiç zatmyş,
Hökman edep, hökman edep!»*

Aýşe SUJU.

«SÖZCÜ» gazeti, 06.06.2022 ý. Jemgyýetçilik tankydy